

Campanya d'excavacions arqueològiques de 2003 en la "factoria de salaons" del Pla de Ses Figueres (Cabrera, Balears). Les troballes d'època antiga.

MARIA MAGDALENA RIERA FRAU
MATEU RIERA RULLAN¹

La campanya d'excavacions que tot seguit descriurem s'emmarca dintre d'un projecte general que pretén millorar el coneixement de la comunitat monàstica que va habitar l'arxipèlag de Cabrera en temps de la dominació bizantina. Dit projecte, anomenat *Recuperació, consolidació i musealització del monestir bizantí de l'illa de Cabrera*, està dirigit pels qui subscriuen i, fins ara, ha estat finançat per l'Ajuntament de Palma.² Aquest projecte va començar a germinar l'any 1999 però, fins que no es va arribar al 2003, els treballs d'excavació arqueològica havien estat molt modestos i mai no havien afectat a la zona de la "factoria de salaons". El punt de partida va ser el treball de recerca *El monestir de Cabrera a l'Antiguitat Tardana*,³ on es proposava la tesi que la comunitat monàstica de Cabrera hauria ocupat diversos llocs de l'arxipèlag. Partint del que ens diuen les fonts escrites antigues, l'anàlisi d'alguns paral·lels de monestirs en diversos illots de la Mediterrània occidental i de l'Atlàntic i de les troballes arqueològiques realitzades a Cabrera i Conillera, es va apuntar la possible presència d'un cenobi al jaciment del Pla de ses Figueres (Cabrera) i dos eremitoris, un al Clot des Guix (Cabrera) i l'altre a Els Corralles (Conillera)⁴ (Fig. 1). A més, al lloc anomenat Sa Font (Cabrera), també hi ha clares evidències d'una ocupació humana del temps de la comunitat monàstica, la qual se'ns dubte

¹ Volem agrair la bona predisposició i l'excel·lent feina feta de Victòria Cantarellas, Maria del Carme Colom, Joan Fornés, Jaume García, Jordi Hernández, Zoltan Larcher, Maria Isabel Mancilla, Francesc Martorell, Antoni Micol, Josep Maria Puche, Maria Magdalena Sastre, Seila Aixa Soler, Damià Ramis, Roger Jorge Real, Maria José Rivas, Julio M. Román i Anna Torres. Sense ells, aquest treball no hagués pogut arribar mai a tan bon port. Els autors dels dibuixos de les ceràmiques són: Victòria Cantarellas, Catalina Garau, Maria Isabel Mancilla, Mateu Riera i Julio M. Román. Les planimetries han estat realitzades per: Josep Maria Puche (delineació) i Mateu Riera (dibuix). També volem donar les gràcies a Albert Martín, Jordi López i a Josep Maria Macias per la seva ajuda en la classificació de les àmfores i a Maria Lusia Sánchez León pels bons consells que ens ha donat.

² Des d'aquí volem expressar el nostre reconeixement i gratitud a l'Ajuntament de Palma, sense el qual mai no s'hagués pogut encetar aquest projecte. També volem mostrar el nostre agraïment a la direcció del Parc Nacional de Cabrera i a tots els seus treballadors, tant per la cessió de les seves instal·lacions com per l'exquisit tracte que ens han regalat.

³ Memòria d'Investigació redactada per Mateu Riera Rullan, dirigida per Miquel Barceló Perelló i defensada el 2002 en la Universitat Autònoma de Barcelona.

⁴ Pensem però que tampoc es pot descartar que sigui un altre cenobi.

s'ha de posar en relació amb la presència en aquell lloc de la surgència d'aigua més important de tot el subarxipèlag.

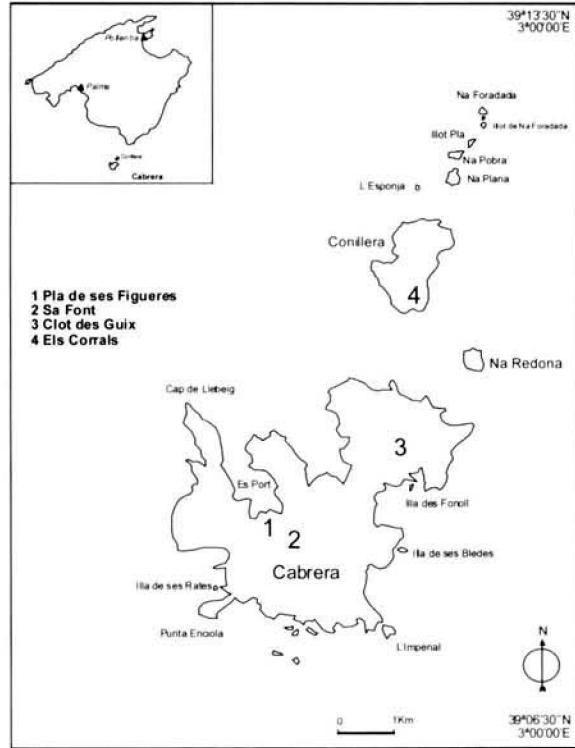

Figura 1.- Principals jaciments de l'arxipèlag de Cabrera.

Els treballs que explicarem es centraran en una de les zones del jaciment del Pla de ses Figueres⁵ anomenada “factoria de salaons” (Fig. 2), la qual va ser descoberta per l'investigador D. Antoni Vallespir.⁶ La primera notícia que tenim d'algun tipus d'activitat vinculada amb la investigació arqueològica de Cabrera ens porta a la dècada de 1950, moment en què D. Joan Camps va realitzar les primeres prospeccions terrestres a distintes illes de l'arxipèlag cabreenc. Els resultats d'aquestes investigacions es varen publicar l'any

⁵ Al jaciment del Pla de ses Figueres s'hi troba una àrea d'unes 10 ha on hi apareix una gran concentració de ceràmiques d'entre els segles V a VII dC (RIERA RULLAN, M., “La ceràmica del Pla de ses Figueres. Noves dades del monestir de l'illa de Cabrera (Illes Balears)”, *VI Reunió d'Arqueologia Cristiana Hispànica. Les ciutats tardoantigues d'Hispania: Cristianització i topografia*, València, 8-10 de maig de 2003. En premsa). A l'esmentat jaciment també es té constància de l'emplaçament d'una necròpolis tardana, de la qual, fins el moment, es coneixen un total de cinc tombes (RIERA RULLAN, M., “L'ocupació de Cabrera: segles V-VII”, *Història i arqueologia de Cabrera*, Palma de Mallorca 2001, 65-72).

⁶ A qui volem agrair tots els bons consells que ens ha donat i la paciència i amabilitat amb la que sempre ens ha tractat.

1962⁷ i, tot i no tenir en compte el nostre jaciment, si que varen servir com a primera evidència arqueològica de l'ocupació de l'arxipèlag durant l'Antiguitat Tardana.

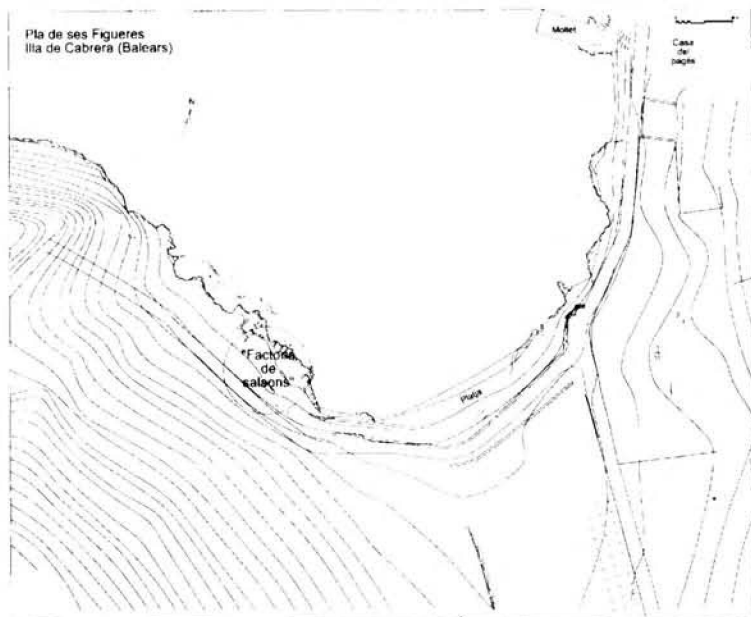

Figura 2.- Situació de la factoria de salaons.

Uns quants anys més tard, durant l'estiu de 1979, i aquest cop ja en el jaciment que ens ocupa, el Dr. Víctor Guerrero va poder recollir *restes ceràmiques, fonamentalment fragments de sigil·lades Clara-D i de llànties paleocristianes, entre les ruïnes properes a la rada de l'actual port*.⁸ El 1992, la Sra. Maria José Hernández i els Doctors Margarita Orfila i Miquel Àngel Cau, varen publicar un estudi força més complet de la zona del fons del port.⁹ En ell donaven a conèixer tres nuclis:

- un relacionat amb *Una posible factoría de salazón*¹⁰, anomenat *Sa Plageta*, on identificaren un total de 12 dipòsits de diverses mides, retallats en la roca o construïts amb pedres i argamassa i recoberts amb *opus signinum*. Tots ells estaven un vora l'altre, ben a ran de la línia de costa actual.
- els altres dos, anomenats *Es Povet* i *Camí de Can Feliu*, considerats *possibles núcleos de població*,¹¹ estaven una mica més cap a

⁷ CAMPS, J., "Cerámicas de tipología indígena halladas en Conejera y Cabrera", *Butlletí de la Societat Arqueològica Lul·liana* 31, 1962, 657-662; IDEM, "Primeros hallazgos arqueológicos en las islas de Cabrera y Conejera", *VII Congreso Nacional de Arqueología*, Barcelona 1960, Zaragoza 1962, 188-190.

⁸ GUERRERO, V.M., *Indigenisme i colonització púnica a Mallorca*, Ses Salines 1985, 148.

⁹ HERNÁNDEZ, M^a.J.; CAU, M.A.; ORFILA, M., "Nuevos datos sobre el poblamiento antiguo de la isla de Cabrera (Balears). Una posible factoría de salazones", *Saguntum* 24, 1992, 213-222.

¹⁰ HERNÁNDEZ, M^a.J.; CAU, M.A.; ORFILA, M., "Nuevos datos sobre el poblamiento antiguo ...", 216-217.

¹¹ HERNÁNDEZ, M^a.J.; CAU, M.A.; ORFILA, M., "Nuevos datos sobre el poblamiento antiguo", 220.

l'interior i en ells no es va poder identificar cap resta d'estructures arquitectòniques.

En tots aquests *nuclis* es varen poder recollir en superfície abundants fragments ceràmics datables entre els segles VI i VII dC, és a dir, d'*època bizantina*.¹² Finalment, a mitjans dels anys 90, al llarg de les tasques de catalogació de zones arqueològiques per a la revisió del Pla General d'Ordenació Urbana de Palma, es va poder protegir en tota la seva amplitud tot el jaciment (fou aleshores quan se li va donar el nom de Pla de ses Figueres) el qual abraçava els tres nuclis exposats pels autors Hernández, Cau i Orfila.

La campanya d'excavacions arqueològiques de 2003 en la "factoria de salaons"¹³ es va realitzar entre els dies 21 d'abril i 7 de maig, i entre el 19 d'abril i l'1 de juny. Mesos abans, a les acaballes de 2002, també s'havia realitzat una important tasca de neteja, eliminant gran part de la vegetació de l'indret per tal de poder observar quin era el millor lloc per començar a excavar. Certament, era ben clara la urgència de l'excavació d'aquesta part del jaciment, doncs al estar tan a prop del mar (Fig. 2) cada cop que hi havia un temporal les restes es veien greument afectades i, a més, s'anava perdent una part important del sediment que hi havia a dintre de les cubetes. Una altra raó per a la peremptorietat de dita intervenció era el fet que justament dites restes es trobaven en una de les poques zones de lliure accés pels visitants del Parc Nacional de Cabrera, amb la qual cosa, aquesta freqüentació danyava greument el jaciment.

Un cop realitzades les tasques de neteja es va poder apreciar que alguns dels retalls que s'havien donat com a cubetes no ho eren, sinó que eren els negatius d'unes pedreres.¹⁴ Així, els suposats *depositos* 1, 2, 3, 9 i 10 de Hernández, Cau i Orfila (Fig. 3) són en realitat les marques en la roca dels blocs de marès extrets (Fig. 4). Fins i tot, el que s'havia relacionat amb *un posible canal de desagüe*¹⁵ no és tal, sinó que és la rasa per a començar a treure un carreu. Estratigràficament es va poder apreciar que aquestes pedreres han de ser del segle XIX o XX, doncs tallaven nivells d'enderroc (UES 38 i 45) de les construccions dels presoners francesos captius a Cabrera entre el 1809 i el 1814.

¹² *Ibidem* 220.

¹³ Com es pot apreciar sempre posem "factoria de salaons" entre cometes, doncs no es pot afirmar amb rotunditat dita atribució, donat que no s'han pogut realitzar anàlisis que confirmin aquest tipus d'activitat. De tota manera, la presència de les cubetes tan a ran de mar juntament amb les seves característiques formals, semblen indicar que el més lògic és que s'haguessin construït per a tal funció. Es pot llegir una bona reflexió sobre el tema a HERNÁNDEZ, M^a.J.; CAU, M.A.; ORFILA, M., "Nuevos datos sobre el poblamiento", 216-218.

¹⁴ *Idem*, 216; RIERA RULLAN, M., "L'ocupació de Cabrera", 69.

¹⁵ HERNÁNDEZ, M^a.J.; CAU, M.A.; ORFILA, M., "Nuevos datos sobre el poblamiento", 216.

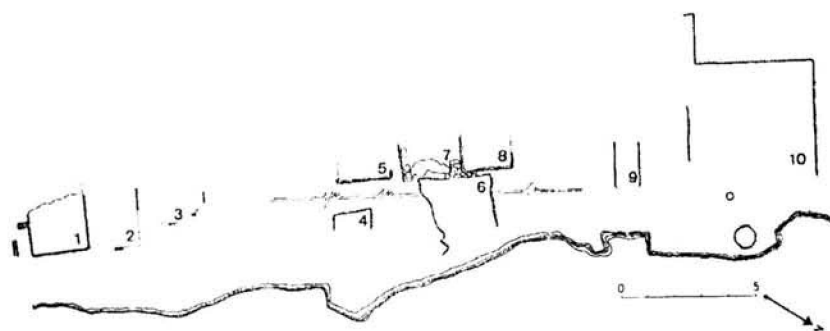

Figura 3.- Planta de la factoria de salaons (Según Mª J. HERNÁNDEZ, M. A. CAU; M. ORFILA: "Nuevos datos sobre el poblamiento", 217).

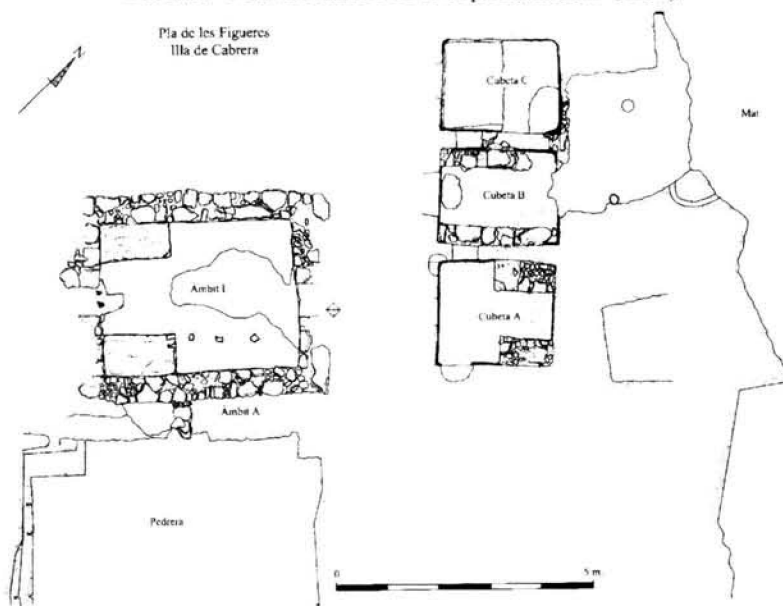

Fig. 4.- Planta dels elements arquitectònics descoberts durant la campanya de 2003.

Després d'haver decidit el lloc a intervenir i una vegada llevat el nivell superficial (UE 01), es va dividir l'excavació en dos sectors, un centrat en les cubetes A, B i C¹⁶ i l'altre, una mica més a l'interior, vinculat a unes estructures del que més endavant veuríem que formaven l'Àmbit I. A ambdós llocs trobàrem importants obres i refaccions del temps de l'ocupació dels presoners francesos. Però el més espectacular eren els nivells de destrucció de l'incendi que els mateixos captius provocaren un cop rebuda la notícia del seu alliberament. Gràcies a aquesta ràpida i violenta destrucció es pogué recuperar gran part de

¹⁶ Són les cubetes 5, 7 i 8 de Hernández, Cau i Orfila (Véase fig. 5).

l'aixovar dels francesos que havien ocupat aquella contrada. Els materials trobats estaven en un excel·lent estat de conservació o, si més no, reconstruïbles quasi bé al cent per cent. Fins i tot, moltes de les peces seguïen al lloc que ocupaven abans de l'incendi. Entre els materials ceràmics recuperats sencers es pogueren comptabilitzar, 1 gerra, 1 escudella, 2 "tasons", 7 olles i 5 greixoneres. D'entre els elements metàl·lics destaquen, 15 botons, 2 sivelles, 1 paella i un conjunt de ferros i bronzes a mig fondre que fan pensar en un possible taller de ferrer. Tot i la gran importància del conjunt trobat no entrarem en més detalls al respecte doncs no és aquest el tema del present article.

En la zona que tractem, l'excel·lent conservació de les restes mobles i immobles dels soldats francesos contrasta amb l'estat ruïnós de les estructures d'època antiga. Això es deu sobretot a les importants obres realitzades pels presoners ja que, a part de reocupar les cubetes de la "factoria de salaons", construïren una estança (Àmbit I) retallant prèviament el terreny fins a la roca. D'aquesta manera es destruïren tota l'estratigrafia i les estructures antigues del lloc. Anys més tard, a les zones dels voltants, l'explotació de les pedreres abans descrites haurien de significar una nova i important destrucció d'altres elements antics. Tot i aquestes destruccions encara es varen poder documentar algunes estructures d'època antiga (Fig. 5), concretament tres cubetes i part d'un mur (UE 49, Àmbit A).

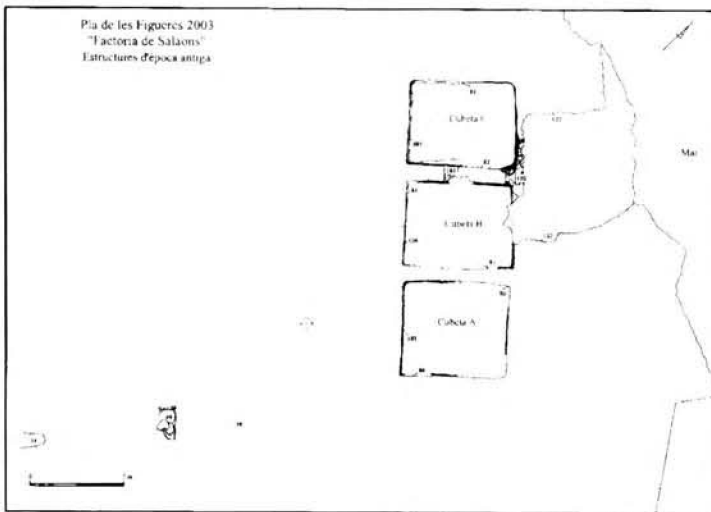

Fig. 5.- Planta amb les estructures d'època antiga de la "Factoria de Salaons".

Les tres cubetes documentades havien estat buidades i greument afectades pels francesos, els quals havien obert portes entre elles i fins i tot alguna prestatgeria. Totes tres, perfectament alineades, es troben situades entre tres i quatre metres de la línia actual de la costa. Pel vist al tall de l'excavació, al sud d'aquestes hi podria haver una altra bateria de tres cubetes, tot i que encara calen nous treballs d'excavació per a confirmar-ho. Els dipòsits descoberts estan fets realitzant tres forats de planta quadrada amb els cantons un poc arrodonits. Aquests forats tallen el terreny natural que en aquest lloc és fonamentalment

marès. El forat de la cubeta A (UE 80) amida 1,80 m d'amplada (E-W), 2,25 m de llargada (N-S) i conserva una alçària màxima d' 1,12 m. El de la cubeta B (UE 81), en canvi, amida 1,80 m d'amplada, per 2,35 m de llargada i conserva una alçada màxima d'1,05 m. Finalment, el de la cubeta C (UE 82) amida 1,80 m d'amplada, 2,25 m de llargada i es conserva fins a una alçària d'1,10 m. Immediatament al nord de les cubetes B i C es pot observar com hi ha un retall a la roca (UE 122) que ha de ser per força anterior a la construcció de les cubetes (Fig. 3). És per això que part de les parets septentrionals d'aquestes dues cubetes hagueren de ser construïdes de ben nou doncs allà la roca ja havia desaparegut. Malauradament no tenim ni idea de la raó d'aquest retall, tot i que no es pot descartar que estiguem davant d'una antiga pedrera. Aquestes parets septentrionals dels dipòsits B i C foren aixecades amb un mur (UE 102) fet d'obra formada per pedres lligades amb abundant morter. Aquest morter és molt ric en calç i presenta un gran nombre de pedretes de menys de mig centímetre. Pel que es pot apreciar a la paret que divideix les cubetes B i C, sembla que totes tres cubetes haurien sigut realçades amb murs fets de la mateixa manera que el 102. Malauradament, el mal estat de conservació ens va impedir conèixer quines foren les seves alçàries totals. Les tres cubetes presenten un revestiment intern d'*opus signinum* (UES 103, 104 i 105) de molt bona qualitat. En ell s'hi poden apreciar gran nombre de fragments ceràmics, sobretot corresponents a àmfors, els quals amiden entre 1 i 3 cm. En la part plana, en els llocs més ben conservats, el morter arriba a tenir 6 cm de gruix, tot i que el més freqüent és que rondi els 4 cm. Algunes vegades, en el punt de contacte entre el trespol i les parets encara es conserva la mitjacanya o cordó hidràulic. Aquest és un tant angulós i molt irregular. Les seves mides oscil·len entre els 3 i 10 cm d'amplada i entre els 5 i 10 cm d'alçada. Un dels objectius de la nostra intervenció era comprovar si aquestes dipòsits coincidien cronològicament amb la comunitat monàstica cabrenca. Desafortunadament, les obres realitzades pels presoners francesos ens deixaren sense cap tipus d'estratigrafia antiga relacionada amb les cubetes. Si a això li afegim el fet que aquests dipòsits es varen excavar directament en la roca, hem de concloure que no els hi hem pogut donar una datació absoluta prou acurada. A partir dels fragments ceràmics observats a dintre de l'*opus signinum*, concretament un tros de ceràmica de cuina africana,¹⁷ únicament podem proposar, per a la data de la construcció de les cubetes, un *terminus post quem* de mitjan segle I dC.

Referent al mur antic abans esmentat (UE 49), hem de començar explicant que es trobava tallat per dos costats, en un (Est) per la pedrera (UE 36), i en l'altre (Oest) per la rasa de fundació (UE 59) de l'Àmbit I. Dit mur presenta una orientació SE/NW idèntica a la de les cubetes. Conserva una llargada de 0,65 m i una alçària de 0,60 m. Està fet, al igual que el mur 102 de les cubetes, de pedres lligades amb abundant morter de calç. Només presenta cara vista a septentrí, trobant-se encaixat dintre d'una rasa que talla el terreny, la qual cosa ens mostra que en la part de baix també feia la funció de mur de contenció. De tota manera, la presència d'un enderroc de *tegulae* i *imbrices* (UE 48), immediatament al

¹⁷ Entre els materials ceràmics de dintre de l'*opus signinum* també hem pogut documentar fragments d'àmfors de procedència itàlica, africana i de la Tarraconense, encara que malauradament no hem pogut trobar cap forma classificable. A part d'aquests abundants trossos d'àmfora també s'aprecien fragments de ceràmica comuna al torn i *tegulae*.

nord del mur, fa pensar que aquest formava part d'una estança coberta (Fig. 3, Àmbit A), de la qual desconeixem encara les seves dimensions. Aquest enderroc també estava tallat per la pedrera 36 i la rasa de fundació 59. Es va excavar fins a una distància de 2,80 m del mur i encara continuava per sota del tall septentrional de l'excavació. La seva potència rondava els 30 cm. La presència entre les teules d'una important quantitat d'argila força depurada de color groguenc amb abundants pedres de petites dimensions permet proposar la possibilitat que els murs de l'Àmbit A haguessin tingut un sòcol de pedres lligades amb morter de calç (UE 49) però un alçat de tàpia o tovot. Entre les teules es varen recuperar sobretot *tegulae*, tot i que també hi havia algun fragment d'*imbres*. Es va recuperar una *tegula* sencera i també es va poder apreciar que totes eren de les mateixes mides. Totes són rectangulars i de mida petita. Amiden entre 0,37 i 0,38 m d'amplada, 0,48 m de llargada i entre 2 i 2,5 cm de gruix. Les ales amiden entre 4 i 4,5 cm d'alçària i 3,5 cm d'amplada. Com es pot apreciar en les Làms. 10 i 11 el sistema d'enceaix és molt simple, doncs únicament el que es fa a la teula és deixar de posar-li un tros d'ala en un dels extrems. En la part superior tenien un dibuix fet en fresc, és a dir, realitzat abans de la cocció, que sol ser un llaç del que es poden apreciar dues variants (Làm. 10, E0042-02-01 i Làm. 11).¹⁸ Dels *imbrices* no se'n pogué recuperar cap de sencer per la qual cosa únicament podem dir que rondaven el centímetre de gruix. Un cop enretirat aquest enderroc 48, es va poder observar que el paviment de l'Àmbit A s'havia realitzat retallant i igualant el terreny natural. A sobre seu, sobretot en alguns dels petits forats que hi havia en la roca, es va poder identificar una petita capeta (UE 79) d'una argila també de color groguenc, que tal vegada havia servit per anivellar el paviment de l'interior de l'estança, tot i que tampoc es pot descartar que fos una deposició no intencionada. L'escàs material trobat fa que ens trobem altre cop amb grans dificultats per poder proposar una datació de la fundació d'aquesta estança. Únicament, els 12 fragments informes de ceràmica de cuina africana trobats a dintre de l'enderroc 48, ens donen un *terminus post quem* de mitjan segle I dC pel moment de l'ensorrament de l'àmbit.¹⁹ El fet que el mur 49 de l'Àmbit A i el mur 102 de les cubetes B i C estiguin fets de la mateixa manera, juntament amb la proximitat i la idèntica orientació dels distints elements constructius, ens permeten especular amb la sincronia de l'esmentat àmbit i les cubetes. La localització i característiques de l'Àmbit A fan pensar en una espècie de magatzem o lloc de treball. Malauradament sota l'enderroc 48 no es va recuperar cap mena de material, cosa que ens impossibilita fer-ne cap més interpretació.

¹⁸ L'única *tegula* que no presentava cap d'aquests tipus de llaç és la de la E0042-03-48 de la Làm. 10. El fet de no haver-nos arribat sencera ens impedeix determinar a què correspon el seu disseny.

¹⁹ Hem intentat trobar paral·lels ben datats de les *tegulae* tan per mides i forma com pel dibuix però no hem trobat res massa aproximat. Certament hem trobat a faltar algun estudi seriós i sistemàtic de les *tegulae* al llarg de la història i amb les seves variants geogràfiques. F. Laubenheimer dubte de si hi va arribar a haver una normalització (LAUBENHEIMER, F., "Sallèles d'Aude. Un complexe de potiers gallo-romain: le quartier artisanal", *Documents d'Archéologie Française* 26, 1990, 96). En aquesta mateixa obra trobem un paral·lel de *tegulae* a Couladère (*Idem* 96) que tenen unes dimensions molt semblants a les nostres (0,48 x 0,40) i que daten del segle I dC. També J. Adam ens informa d'unes *tegulae* de Roma que amiden 0,39 x 0,46, però no ens aclareix la seva datació (ADAM, J., *L'arte di costruire presso i romani*, Milano, 1988, 229).

Tenim doncs que poc a poc anem coneixent més detalls de la “factoria de salaons” del port de Cabrera²⁰ però, per ara, encara no podem precisar-ne massa la seva cronologia ni tampoc el producte o productes que s’hi realitzaven.²¹

Si ens fixem amb els materials d’època antiga apareguts en estrats del temps dels francesos o directament en el nivell superficial de la zona de la “factoria de salaons”, es pot apuntar alguna nova informació. De tota manera, aquestes noves dades s’han de prendre amb molta precaució ja que, com a continuació veurem, els presoners francesos varen generar uns moviments d’argiles i amb elles, les ceràmiques que contenien, que dificulten molt qualsevol interpretació.²² Ens referim al fet que la major part dels fragments ceràmics d’època antiga recuperats aparegueren dintre de l’enderroc (UES 39, 41, 42, 45, 47, 50, 51, 55, 58, 60, 65, 66, 67, 69, 73, 74, 75, 76, 78, 101) de les parets construïdes entre 1809 i 1814. Resulta, com és lògic, que els francesos aprofitaren els pocs recursos que tenien per a les seves construccions. D’aquesta forma construïren les parets de l’Àmbit I i de les cubetes, transformades ara en estances, amb els materials que més tenien per mà, concretament la pedra i sobretot l’argila. En tots els casos es veu com feien un sòcol de pedres lligades amb abundant argila (UES 46, 52, 53, 54, 87, 88, 107) i després un alçat de tàpia.²³ Per tant, tot el material antic recuperat en aquests estrats d’enderroc no es troben en el lloc de deposició original, i la majoria dels fragments recollits en superfície molt probablement també foren moguts pels presoners napoleònics. Tot fa pensar que les esmentades argiles no degueren ser dutes de gaire lluny, tal vegada del torrent que desemboca en la platja però, com és evident, tot el material que elles contenien no es pot prendre en consideració a l’hora de proposar una datació per a les cubetes. Estem doncs davant d’un conjunt que ens dona unes informacions generals del jaciment i de Cabrera, però mai únicament de la “factoria”.

A la taules annexes es pot veure un llistat de tot el material antic trobat a la zona de la “factoria de salaons” durant la campanya de 2003. A part, anys enrera, simplement prospectant o llevant la vegetació s’havien trobat alguns materials als que també es farà referència.²⁴

²⁰ Volem recordar que 50 m al sud de aquestes tres cubetes i, a l’altre costat de la platja, també es troben restes d’*opus signinum in situ* que fan pensar en altres possibles dipòsits.

²¹ A aquest respecte pensem que el nou ús que feren de les cubetes els francesos, a les primeries del segle XIX, desaconsella per ara la realització d’algun tipus d’anàlisi de les possibles restes conservades al *signinum*. De tota manera, un cop més avançada l’excavació i depenent dels resultats, no es descarten dites analítiques.

²² Al 2001 ja alertàvem sobre el perill de les conclusions tretes a partir de treballs de prospecció superficials, doncs ens semblava evident que una sobreocupació tan exagerada com la dels c. 9000 presoners francesos en un espai tan reduït com és l’illa de Cabrera per força havia d’haver alterat gran part del registre arqueològic precedent (RIERA RULLAN, M., “L’ocupació de Cabrera”, 68).

²³ Pensem que eren parets de tàpia i no de tovots doncs no hem trobat cap senyal de la presència d’aquests tipus de peces. Únicament a la cubeta A, si que va aparèixer un fragment de fang que ho podria haver estat.

²⁴ T. S. AFRICANA D: 1 base amb decoració estampillada (Lám. 1, PF-00-P-10), 1 Hayes 80B/99 (E0042-02-01), 1 Hayes 99 B o C, 1 Hayes 99 C (Lám. 1, PF-99-P-9), 1 Hayes 104 B (E0042-02-01); T. S. AFRICANA INDETERMINADA: 2 vores (E0042-02-01); CUINA AFRICANA: 4 plats-tapadora (E0042-02-01), 5 Ostia III, 267 (E0042-02-01); CUINA TARDANA: 1 Fölförd 20 o 32 (Lám. 4, E0042-03-P), 1 vora indeterminada (E0042-02-01); CERÀMICA COMUNA: 1 RE-0102 o RE-0206? (Lám. 5,

La primera observació que volem fer és sobre un fragment de vernís negre corresponent a les produccions de campaniana A trobat dintre de l'UE 48 i, una base de peu anular segurament corresponent a una gerreta bicònica de ceràmica grisa de la costa catalana (UE 69). Es tracta dels dos fragments ceràmics ben datats més antics dels trobats fins ara al jaciment del Pla de ses Figueres, doncs són unes produccions que es deixen de fer cap a la segona meitat del segle I aC. Al jaciment també hi apareix algun fragment de ceràmica feta a mà que sembla de tradició talaiòtica (UE 75) però, per ara, ens és impossible enquadrar-les cronològicament. Aquests fragments i, tal vegada, algun dels set fragments de parets fines, l'exemplar d'àmfora Dres. 7/11 de la Bètica²⁵ i el possible fragment de COM-IT 1a de cuina itàlica²⁶ són les úniques evidències de la presència humana en aquestes contrades abans del canvi d'Era.

Són una mica més nombroses les ceràmiques fabricades en temps de l'Imperi. D'aquesta època trobem 2 vores i 3 informes de T. S. Clàssica,²⁷ 3 vores, 1 base i 8 informes de T. S. Africana A²⁸, 1 vora d'àmfora Beltrán 2B, 1 Almagro 51C²⁹ i 5 vores d'àmfores PE-25.³⁰ Però, com a continuació veurem, els materials més nombrosos són els que es daten d'entre els segles V i VII dC. Malauradament, molts dels materials recuperats, sobretot els de Cuina Africana i algunes de les ceràmiques comunes, encara no ens proporcionen datacions prou acurades per tal de poder discernir a quins segles o època corresponen.³¹ Entrant ja en la descripció dels materials clarament dels segles V a VII dC,

E0042-03-P-3), 1 RE-0314 (Lám. 5, E0042-03) i 1 possible RE-0808 (Lám. 5, E0042-03). L'any 1992, Hernández, Cau i Orfila, també publicaren alguns fragments recollits durant la prospecció d'aquesta zona, concretament: 1 Hayes 99 C, 1 Hayes 105 i una ansa de llumeta de T.S.A.D; 1 Ostia III, 267 i 1 Vila-roma 5.59 de CUINA AFRICANA; i 1 ÀMFORA nordafricana Keay LXII (HERNÁNDEZ, M^a.J.; CAU, M.A.; ORFILA, M., "Nuevos datos sobre el poblamiento", 218-219).

²⁵ Aquest tipus d'àmfora es comença a fabricar cap el final del segle I aC però és molt més abundant durant el segle I dC (RAYNAUD, Cl., "Amphores de Bétique", *Lattara* 6, 1993, 24).

²⁶ Hem de recordar que tot i que aquests tipus ceràmics es produeixen des del 500 aC, es segueixen fabricant fins a les acaballes del segle I dC (BATS, M., "Céramique commune italique", *Lattara* 6, 1993, 358). A part, no tenim gens clara aquesta atribució donat que no descartem estar davant d'un exemplar de ceràmica de cuina tardana igual que el presentat per C. Vismara en un context dels segles IV a VIII dC (VISMARA, C., "Céramique de cuisine", PERGOLA, PH.; VISMARA, C., "Castellu (Haute-Corse). Un établissement rural de l'Antiquité tardive. Fouilles récentes (1981-1985)", *Documents d'Archéologie Française* 18, 1989, 71, fig. 77).

²⁷ Totes elles semblen gál·liques o hispàniques.

²⁸ Per a la classificació i la datació s'han consultat: CARANDINI, A.; TORTORELLA, S., "Produzione A", CARANDINI et alii, *Atlante delle Forme ceramiche. L. Enciclopedia dell'Arte Antica Classica e Orientale*, Roma, 1981, 19-52; RAYNAUD, Cl., "Céramique africaine Claire A", *Lattara* 6, 1993, 170-173.

²⁹ Aquest tipus d'àmfora comença a fabricar-se en la primera meitat del segle III dC però es segueix produint fins a mitjan segle V dC (SCIALLANO, M.; SIBILLA, ., *Amphores. Comment les identifier?*, Barcelona, 1991)

³⁰ Classificació i datació a partir de RAMÓN, J., *Las ánforas púnicas de Ibiza*, Eivissa, 1991. No es descarta però que alguna d'aquestes peces pugui ser una RE-0101 (cf. discussió a JARRIGA, R., "Àmfores tardoromanes de procedència ebusitana a la costa oriental d'Hispània. Les troballes de La Carrova (Amposta, Montsià)", *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins* XXXVII, 1996-1997, 912-913).

³¹ Josep Maria Macias en el seu excel·lent treball de 1999 dona abundant informació sobre la continuïtat d'aquestes produccions nordafricanas (plats-tapadora, Ostia III, 267, Lamb. 9 i Lamb. 10 A) fins ben entrat el segle V dC (MACIAS, J.M., *La ceràmica comuna tardoromana a Tàrraco. Anàlisi tipològica i històrica (Segles V-VII)*, Tarragona, 1999, 169-174).

podem dir que s'han identificat les següents produccions. De T. S. Africana D³² tenim 2 Hayes 80B/99, 1 Hayes 99 B o C, 5 Hayes 99 C, 1 Hayes 103 B, 4 Hayes 104 B, 1 Hayes 105 i una base amb decoració estampillada del tipus E (ii).³³ De Cuina Africana³⁴ hi ha 1 forma Atlante CVII, 9 i 1 Vila-Roma 5.59. De Cuina Tardana,³⁵ 2 Fulford 20 o 32, 1 CA/Dau²/3 i tres vores indeterminades. De ceràmica comuna,³⁶ 2 possibles RE-0204a, 1 RE-0102 o RE-0206, 1 RE-0314,³⁷ 1 possible RE-0808 i 1 possible Ab/Eiv/4 = RE-0902. Finalment, entre les àmfores³⁸ hi ha 1 Keay XXXV A, 1 Keay LXII, 1 Keay LXII A i 1 LRA 4A. Aquesta preeminència dels materials dels segles V a VII dC és comuna en tot el jaciment del Pla de ses Figueres. De tota manera, aquí, en la "factoria de salaons", trobem algunes particularitats que fins ara no havíem documentat ni en els treballs de prospecció, ni en les tasques d'excavació arqueològica dutes a terme en la zona de la necròpolis. Ens referim en primer lloc al fet d'haver documentat materials clarament anteriors al canvi d'Era i, en segon terme, a l'augment de les proporcions dels materials del temps de l'Imperi en relació amb els dels segles V a VII dC.³⁹

Tot i això, queda novament provada una extraordinària presència dels materials⁴⁰ dels temps de les dominacions vàndala i bizantina (Fig. 6),⁴¹ la qual, tal i com hem defensat en altres llocs, pensem que es deu molt probablement a la presència de la comunitat

³² Per a la classificació i datació d'aquestes produccions s'han consultat: CARANDINI, A.; TORTORELLA, S., "Produzione D", CARANDINI *et alii*, *Atlante delle Forme ceramiche, I. Enciclopedia dell'Arte Antica Classica e Orientale*, Roma, 1981, 78-117 i RAYNAUD, CL., "Céramique africaine Claire D", *Lattara* 6, 1993, 190-197.

³³ En les Làms. 1 i 2 es pot apreciar com en alguns exemplars de T.S.A.D. hi apareixen grafitis post-cocció. Aquests tipus de grafitis són força abundants als distints jaciments tardans de l'arxipèlag de Cabrera (RIERA RULLAN, M., "La ceràmica del Pla de ses Figueres"). Malauradament encara no n'hem aconseguit cap de sencer i, per tant, se'ns fa molt difícil interpretar-los, tot i que sembla que alguns podrien correspondre a algun tipus de símbol cristià (Làms. VI, VII i XII).

³⁴ Classificació i datació a partir de: TORTORELLA, S., "Ceramica da cucina", CARANDINI *et alii*, *Atlante delle Forme ceramiche, I. Enciclopedia dell'Arte Antica Classica e Orientale*, Roma, 1981, 208-224; AGUAROD, C., *Ceràmica romana importada de cocina en la Tarraconense*, Zaragoza, 1992 i RAYNAUD, CL., "Céramique africaine de cuisine", *Lattara* 6, 1993, 87-89.

³⁵ Classificació i datació a partir de: CAU, M.A., *Ceràmicas tardorromanas de cocina de las Islas Baleares: estudio arqueométrico*, Col·lecció de Tesis Microfityxades, 3199, Universitat de Barcelona, 1997 i MACIAS, J.M., *La ceràmica comuna tarδοantiga*, 62-69.

³⁶ Classificació i datació a partir de: RAMÓN, J., *El Baix Imperi i l'època Bizantina a les illes Pitiüses*, Eivissa, 1986 i MACIAS, J.M., *La ceràmica comuna tarδοantiga*, 54-55.

³⁷ Aquests tipus de peces també es podrien haver ficat dintre de l'apartat d'àmfores, tal i com fa Joan Ramon per a les RE-0102 (RAMÓN, J., *El Baix Imperi*, 32) o Keay i Remolà per a les RE-0314 = Keay LXXIX (KEAY, S.J., *Late roman amphorae and economic study: the catalan evidence, B.A.R International Series* 196, 1984, 369-374 i REMOLA, J.A., "Las ánforas tarδο-antiguas en Tarraco (Hispania Tarraconensis)", *Col·lecció Instrumenta* 7, 2000, 201).

³⁸ Classificació i datació a partir de: KEAY, S.J., *Late roman amphorae* i REMOLA, J.A., "Las ánforas tarδο-antiguas".

³⁹ Els materials clarament imperials no superaven mai el 3 % de tot el material ben datat.

⁴⁰ Observant només les produccions de les que es té una evidència segura del seu lloc de fabricació, es pot apreciar un clar predomini dels productes duts del nord d'Àfrica i de l'illa d'Eivissa.

⁴¹ Per a la realització d'aquest gràfic només hem considerat les formes de la ceràmica de vaixel·la doncs és la que més precisió cronològica ens dona.

monàstica a la que fa referència l'Epistola XIII 47 del papa Gregori Magne.⁴² L'amplitud de l'arc cronològic que ens donen els materials trobats ens dificulta encara més la datació de la "factoria", no només pel que respecte a la seva fundació, sinó també pel seu moment o moments d'ús. Estem doncs a l'espera de noves intervencions arqueològiques que ens permetin trobar algun racó amb estratigrafies antigues intactes i amb materials que ens deixin afinar més les datacions.

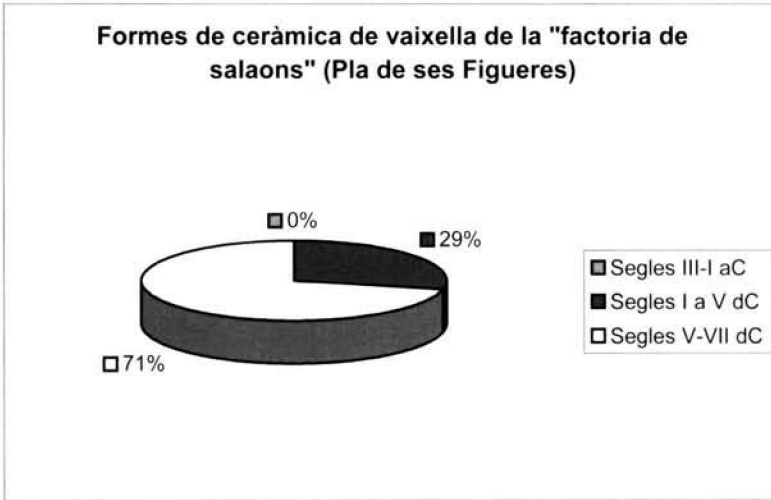

Fig. 6. Percentatges de ceràmiques de vaixella.

⁴² RIERA RULLAN, M., "L'ocupació de Cabrera", 72; RIERA RULLAN, M., "La ceràmica del Pla de ses Figueres" (en premsa).

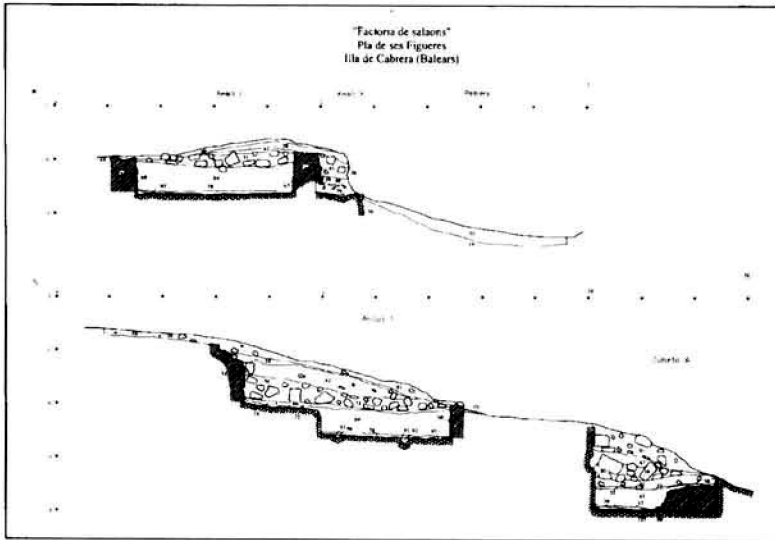

Fig. 7. Seccions 2003

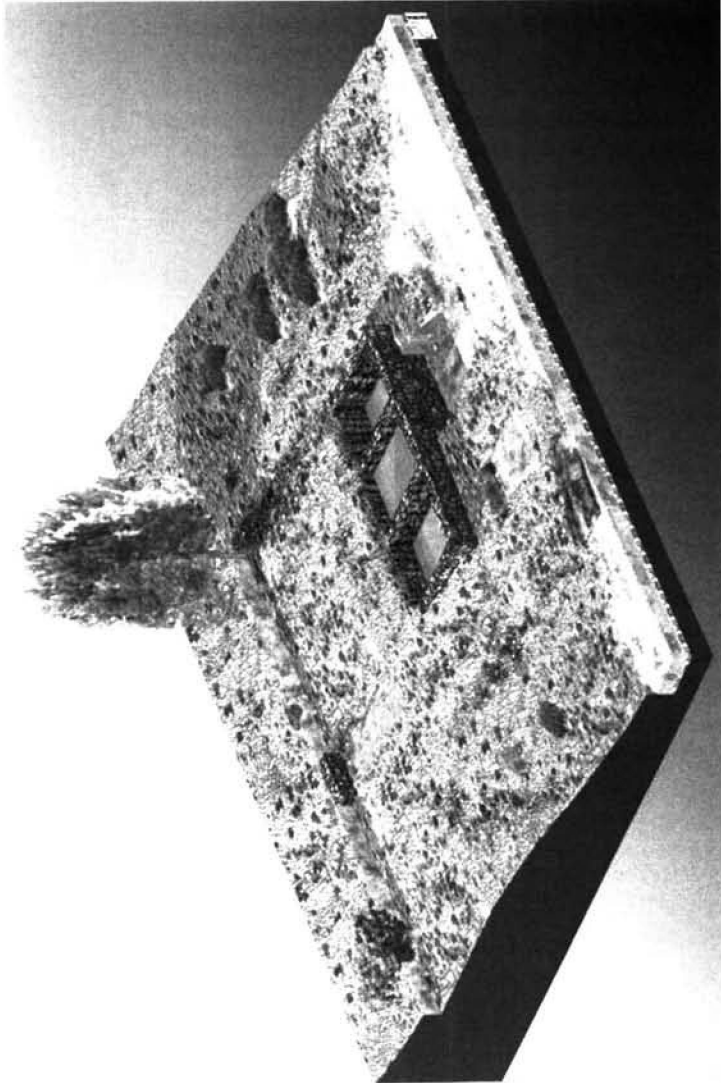

Fig. 8. 3D de les estructures d'època antiga de la "factoria de salaons"
(Autor: Josep Maria Puche)

Annex: Ceràmica d'època antiga trobada a la "factoria de salaons" durant la campanya de 2003

VAIXELLA

TIPUS	FORMES	INFORMES
CAMPANIANA A		1 (UE 48)
PARETS FINES		2 (UE 35) 1? (UE 39) 3 (UE 42) 1 (UE 69)
T. S. CLÀSSICA	1 (UE 65) 1 (UE 69)	1 (UE 01) 1 (UE 41) 1 (UE 69)
T. S. INDETERMINADA	1 (UE 75)	1 (UE 75)
T. S. AFRICANA INDETERMINADA	1 (UE 51)	1 (UE 37) 1 (UE 38) 1 (UE 41) 3 (UE 42) 1 (UE 51) 1 (UE 62) 2 (UE 69) 2 (UE 75)
T. S. AFRICANA A	1 (UE 55)	1 (UE 38) 1 (UE 42) 1 (UE 43) 1 (UE 62) 2 (UE 69) 2 (UE 75)
Lamb. 3	1 (UE 37)	
Lamb. 4/36 B = Hayes 3 C	1 (UE 69)	
Lamb. 40 = Hayes 31	1 (UE 69)	

T. S. ÀFRICANA D	1 (UE 01)	2 (UE 01) 1 (UE 37) 1 (UE 38) 1 (UE 39) 3 (UE 42) 2 (UE 50) 1 (UE 65) 1 (UE 66)
	1 (UE 69)	7 (UE 69) 2 (UE 75)
Hayes 80B/99	1 (UE 37)	
Hayes 99 C	1 (UE 01) 1 (UE 62) 1 (UE 66) 1 (UE 69)	
Hayes 103 B	1 (UE 69)	
Hayes 104 B	1 (UE 65) 2 (UE 69)	

CERÀMICA DE CUINA

TIPUS	FORMES	INFORMES
CUINA ITALICA		
COM-IT 1a?	1? (UE 69) ⁴³	

⁴³ No estem gens segur de l'atribució d'aquesta peça, doncs no es pot descartar que sigui un fragment de ceràmica de cuina tardana.

CUINA AFRICANA	1 (UE 69)	14 (UE 01) 4 (UE 37) 6 (UE 38) 11 (UE 39) 4 (UE 41) 13 (UE 42) 1 (UE 47) 12 (UE 48) 6 (UE 50) 19 (UE 51) 1 (UE 55) 20 (UE 65) 7 (UE 66) 15 (UE 69) 2 (UE 78) 1 (UE 99) 1 (UE 100) 3 (UE 101)
Plat-tapadora	1 (UE 38) 1 (UE 39) 1 (UE 55) 5 (UE 65) 1 (UE 66) 2 (UE 69) 5 (UE 75)	
Ostia III, 267	2 (UE 01) 1 (UE 37) 2 (UE 38) 1 (UE 42) 1 (UE 50) 2 (UE 65) 1 (UE 75)	
Lamb. 9 A	1 (UE 35)	
Lamb. 10 A	1 (UE 39) 1 (UE 42) 2 (UE 50) 1 (UE 55) 1 (UE 69) 3 (UE 75) 2 (UE 78)	
Atlante CVII, 9	1 (UE 65)	

CUINA TARDANA		2 (UE 51) 2 (UE 65) 1 (UE 66) 6 (UE 69) 3 (UE 75)
	2 (UE 75)	
Fulford 20 o 32	1 (UE 51)	
CA/Dau?/3	1 (UE 69)	

CERÀMICA COMUNA

TIPUS	FORMES	INFORMES
COMUNA OXIDADA	4 (UE 01)	5 (UE 01) 1 (UE 35)
	2 (UE 37)	2 (UE 37)
	3 (UE 38)	5 (UE 38)
	3 (UE 39)	9 (UE 39) 3 (UE 41)
	4 (UE 42)	9 (UE 42)
	1 (UE 45)	6 (UE 45)
	3 (UE 48)	9 (UE 48)
	1 (UE 50)	5 (UE 50)
	2 (UE 51)	23 (UE 51) 5 (UE 55)
	2 (UE 65)	9 (UE 65) 5 (UE 66) 1? (UE 67)
	19 (UE 69)	38 (UE 69) 1 (UE 73)
	7 (UE 75)	40 (UE 75) 2 (UE 78) 2 (UE 100)
	2 (UE 101)	5 (UE 101)
RE-0204a	1? (UE 69) 1? (UE 75)	
Ab/Eiv/4 = RE-0902	1? (UE 51)	

COMUNA REDUÏDA	<p style="text-align: center;">1 (UE 69) Base de peu anular de ceràmica grisa de la costa catalana</p>	<p>1 (UE 37) 1 (UE 41) 2 (UE 48) 1 (UE 55) 1 (UE 66)</p> <p style="text-align: right;">1 (UE 75)</p>
-----------------------	--	--

ÀMFORA

TIPUS	FORMES	INFORMES
ÀMFORA	<p>2 (UE 01)</p> <p>2 (UE 38)</p> <p>4 (UE 39)</p> <p>3 (UE 41)</p> <p>3 (UE 42)</p> <p>1 (UE 45)</p> <p>2 (UE 48)</p> <p>1 (UE 50)</p> <p>8 (UE 51)</p> <p>2 (UE 55)</p> <p>2 (UE 65)</p> <p>1 (UE 66)</p> <p>10 (UE 69)</p> <p>4 (UE 75)</p>	<p>89 (UE 01) 1 (UE 35) 84 (UE 37) 34 (UE 38) 114 (UE 39) 78 (UE 41) 176 (UE 42) 4 (UE 43) 41 (UE 45) 16 (UE 47) 72 (UE 48) 49 (UE 50) 75 (UE 51) 27 (UE 55) 1 (UE 60) 3 (UE 62) 115 (UE 65) 77 (UE 66) 13 (UE 67) 400 (UE 69) 2 (UE 73) 2 (UE 74) 235 (UE 75) 12 (UE 78) 1 (UE 99)</p>

		5 (UE 100) 23 (UE 101)
PE-25 ⁴⁴	1? (UE 37) 1 (UE 39) 1 (UE 69) 2 (UE 75)	
Dres. 7/11 de la Bètica	1 (UE 42)	
Beltran 2B	1 (UE 69)	
Almagro 51 C	1 (UE 66)	
Keay XXXV A	1 (UE 01)	
Keay LXII A	1 (UE 39)	
LRA 4 A	1 (UE 42)	

ALTRES

TIPUS	FORMES	INFORMES
TALAIÒTICA	1? (UE 75)	
LLUMETA	1 (UE 45) 1 (UE 51) 1? (UE 65)	
<i>Dolium</i>		1 (UE 01)

Resumen

Presentación de los trabajos de excavación arqueológica realizados durante el año 2003 en la supuesta “factoría de salazones” del yacimiento del Pla de ses Figueres de la isla de Cabrera (Balears), centrándonos sobretudo en los hallazgos de época antigua. De entre lo presentado destacan las estructuras de esta supuesta “factoría de salazones” y un importante conjunto cerámico de época tardía.

Summary

The archaeological excavation work in the assumed “salt fish factory” from the site of Pla de ses Figueres in the island of Cabrera, made during 2003, is presented with special care of findings from the Antiquity period. The structure of this supposed “salt fish factory” and the important ceramic assemblage from the Late Antiquity are highlighted.

⁴⁴ No es descarta que alguna d’elles sigui realment una forma RE-0101.

LÀMINA 1:

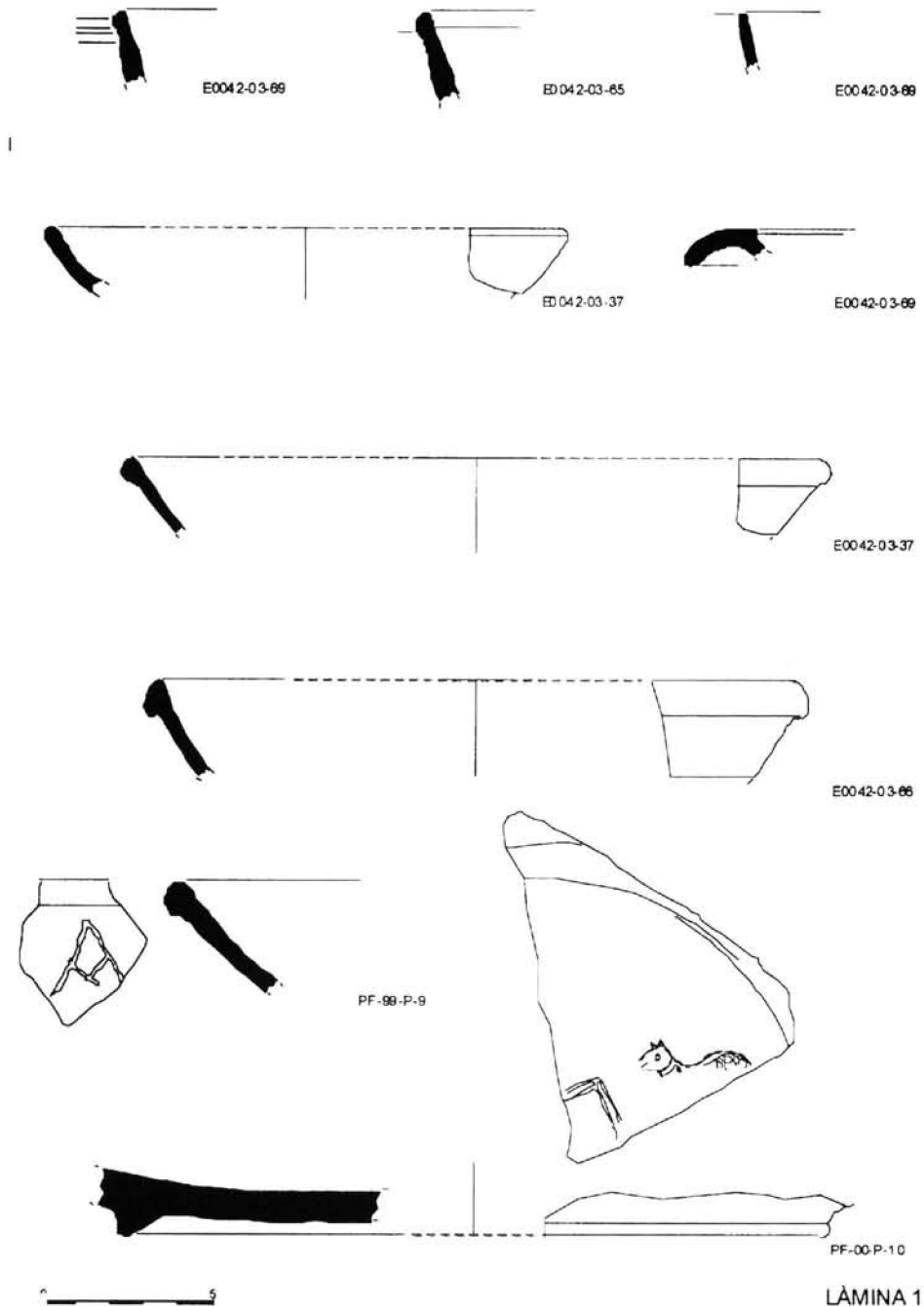
- E0042-03-69 *Terra. Sigillata* Clàssica
 E0042-03-65 *Terra. Sigillata* Clàssica
 E0042-03-69 *Terra. Sigillata* Africana A, Hayes 31
 E0042-03-37 *Terra. Sigillata* Africana A, Lamb. 3
 E0042-03-69 *Terra. Sigillata* Africana A, Hayes 3 c
 E0042-03-37 *Terra. Sigillata* Africana D, Hayes 80B/99
 E0042-03-66 *Terra. Sigillata* Africana D, Hayes 99 C
 PF-99-P-9 *Terra. Sigillata* Africana D, Hayes 99 C amb grafit post-cocció
 PF-00-P-10 *Terra. Sigillata* Africana D, base amb decoració estampillada d'un anyell i una possible creu estil E (ii)

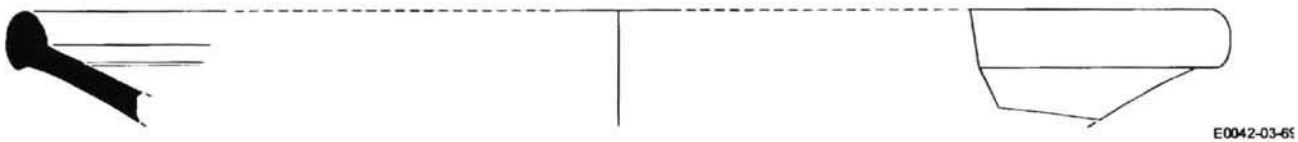
LÀMINA 2:

- E0042-03-62 *Terra. Sigillata* Africana D, Hayes 99 C amb grafit post-cocció
 E0042-03-69 *Terra. Sigillata* Africana D, Hayes 103 B
 E0042-03-65 *Terra. Sigillata* Africana D, Hayes 104 B
 E0042-03-01 *Terra. Sigillata* Africana D, amb grafit post-cocció
 E0042-03-01 *Terra. Sigillata* Africana D, Hayes 104 A
 E0042-03-69 *Terra. Sigillata* Africana D, Hayes 104 B
 E0042-03-114 *Terra. Sigillata* Africana D, Hayes 104 B

LÀMINA 3:

- E0042-00-01 Cuina Africana, Plat-tapadora
 E0042-03-39 Cuina Africana, Plat-tapadora
 E0042-03-38 Cuina Africana, Plat-tapadora
 E0042-03-69 Cuina Africana, Plat-tapadora
 E0042-03-65 Cuina Africana, Plat-tapadora
 E0042-03-65 Cuina Africana, Plat-tapadora
 E0042-03-65 Cuina Africana, Ostia III, 267
 E0042-03-01 Cuina Africana, Ostia III, 267
 E0042-03-01 Cuina Africana, Ostia III, 267
 E0042-03-35 Cuina Africana, Lamb. 9 A

E0042-00-01

E0042-03-39

E0042-03-38

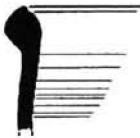
E0042-03-69

E0042-03-65

E0042-03-66

E0042-03-65

E-0042-03-01

E0042-03-01

E-0042-03-35

LÀMINA 4:

- E0042-03-42 Cuina Africana, Lamb. 10 A
- E0042-03-39 Cuina Africana, Lamb. 10 A
- E0042-03-50 Cuina Africana, Lamb. 10 A
- E0042-03-69 Cuina Africana, Lamb. 10 A
- E0042-03-69 Cuina Itàlica?, COM-IT 1a?
- E0042-03-75 Cuina Tardana
- E0042-03-P Cuina Tardana, Folford 20 o 32
- E0042-03-51 Cuina Tardana, Folford 20 o 32
- E0042-03-69 Cuina Tardana, CA/Dau?/3

LÀMINA 5:

- E0042-03-69 Ceràmica Comuna Oxidada, RE-0204a? Amb decoració incisa
- E0042-03-51 Ceràmica Comuna Oxidada, Ab/Eiv/4?
- E0042-03-109 Ceràmica Comuna Oxidada
- E0042-03-75 Ceràmica Comuna Oxidada, RE-0204a?
- E0042-03 Ceràmica Comuna Oxidada, RE-0808? Amb decoració incisa
- E0042-03-39 Ceràmica Comuna Oxidada
- E0042-03-51 Ceràmica Comuna Oxidada, Africana?
- E0042-03-P-3 Ceràmica Comuna Oxidada, RE-0102 o RE 0206?
- E0042-03 Ceràmica Comuna Oxidada, RE-0314 Amb decoració incisa
- E0042-03-69 Ceràmica Comuna Oxidada, amb decoració a pinta i *titulus pictus* pintat amb almagre
- E0042-03-42 Ceràmica Comuna Oxidada

LÀMINA 6:

- E0042-03-45 Ceràmica Comuna Oxidada, Eivissenca?
- E0042-03-69 Ceràmica Comuna Oxidada, Eivissenca?
- E0042-03-114 Ceràmica Comuna Oxidada, base de morter
- E0042-03-51 Ceràmica Comuna Oxidada, Eivissenca? Amb decoració incisa

LÀMINA 7:

- E0042-03-42 Ceràmica Comuna Oxidada, Eivissenca? Amb decoració incisa i a pinta
- E0042-03-51 Ceràmica Comuna Oxidada, Eivissenca? Amb decoració incisa i a pinta
- E0042-03-118 Ceràmica Comuna Oxidada, amb decoració a pinta
- E0042-03-69 Ceràmica grisa de la costa catalana
- E0042-03-45 Llumeta
- E0042-03-51 Llumeta
- E0042-03-42 Àmfora ebusitana
- E0042-03-42-1 Àmfora ebusitana

E0042-03-50

E0042-03-39

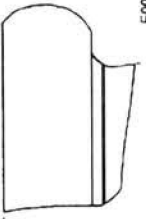
E0042-03-42

E0042-03-75

E0042-03-69

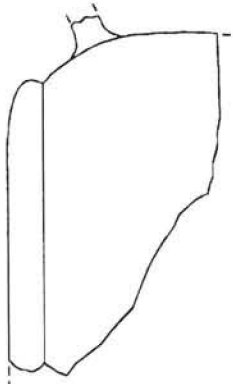
E0042-03-09

E0042-03-51

E-0042-03-P

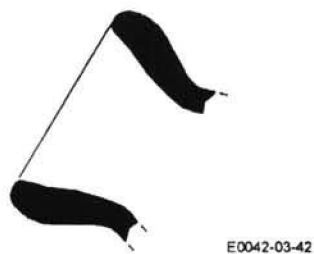
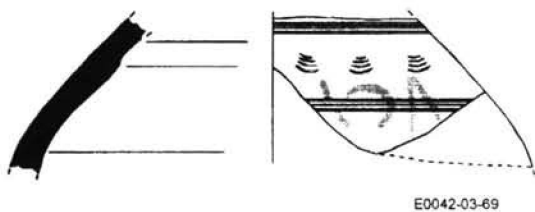
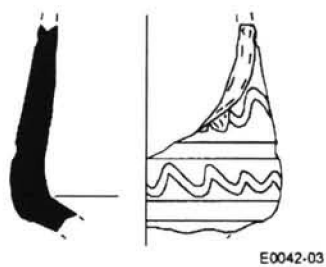
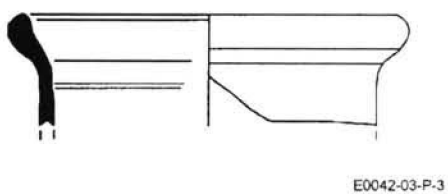
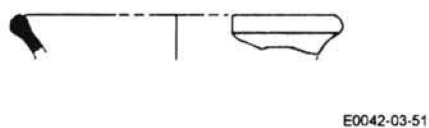
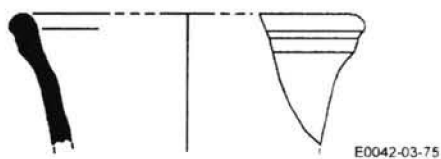
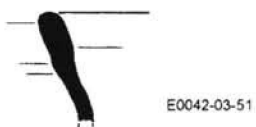
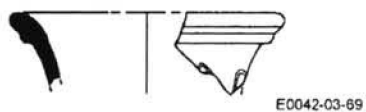

E0042-03-68

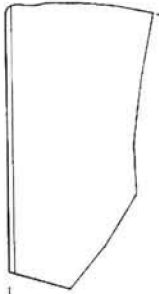
LÁMINA 4

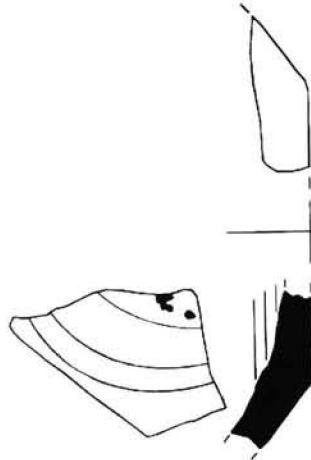
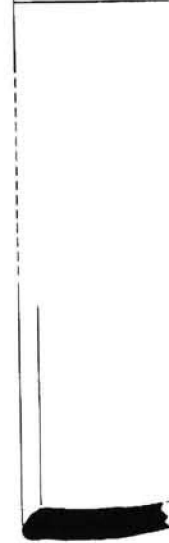
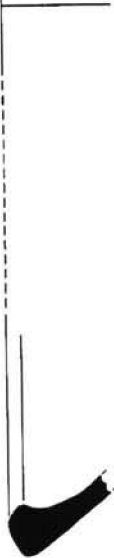
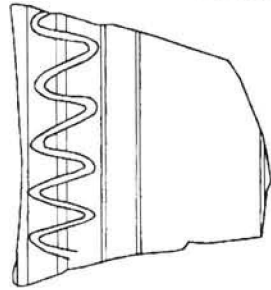
E0042-03-45

E0042-03-69

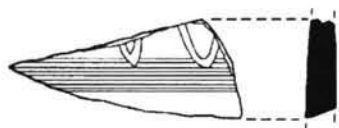

E0042-03-51

E0042-03-114

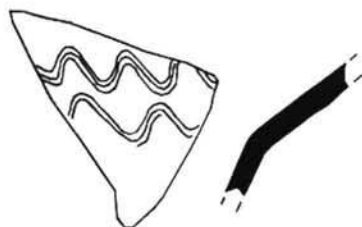

E0042-03-42

E-0042-03-51

E0042-03-118

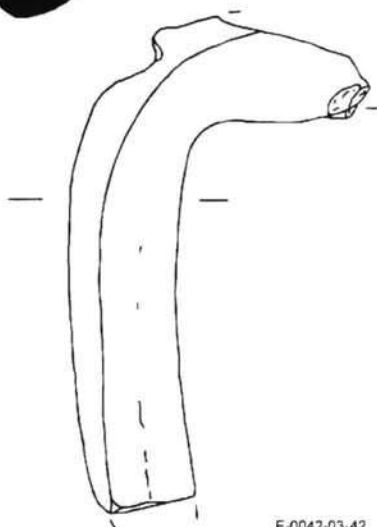
E0042-03-89

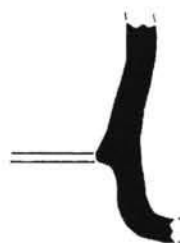
E0042-03-45

E0042-03-51

E-0042-03-42

E0042-03-42-1

LÀMINA 8:

- E0042-03-42 Àmfora bètica Dres. 7/11
- E0042-03-39 Àmfora ebusitana PE-25 o RE-0101
- E0042-03-69 Àmfora ebusitana PE-25 o RE-0101
- E0042-03-37 Àmfora ebusitana PE-25 o RE-0101
- E0042-03-69 Àmfora bètica Beltrán 2 B
- E0042-03-66 Àmfora lusitana Almagro 51 C

LÀMINA 9:

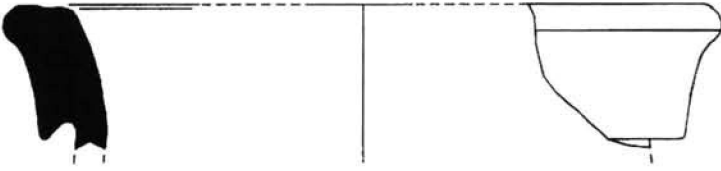
- E0042-03-01 Àmfora africana Keay XXXV A
- E0042-03-39 Àmfora africana Keay LXII, A
- E0042-03-42 Àmfora palestiniàna LRA 4 A
- E0042-03-41 Ansa d'àmfora africana amb grafit realitzat abans de la coccio
- E0042-03-51 Informe d'àmfora amb grafit post-coccio

LÀMINA 10:

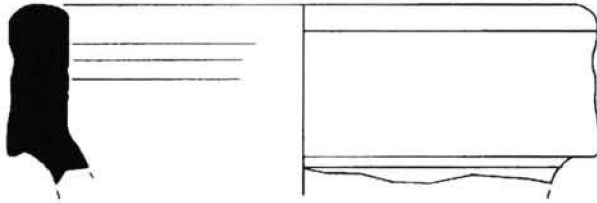
- E0042-03-48 *Tegula*
- E0042-02-01 *Tegula*

LÀMINA 11:

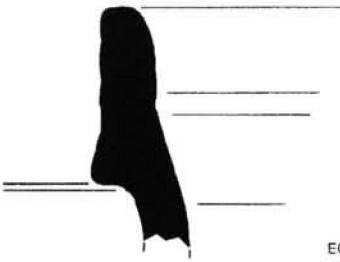
- E0042-03-48 *Tegula*

E0042-03-42

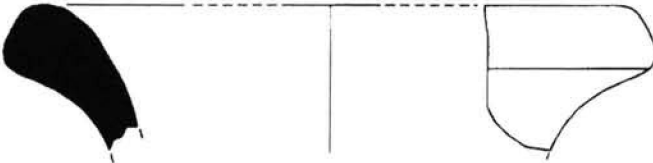
E0042-03-39

E0042-03-69

E0042-03-37

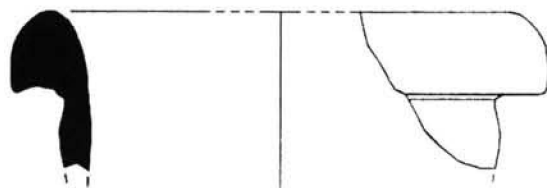

E0042-03-69

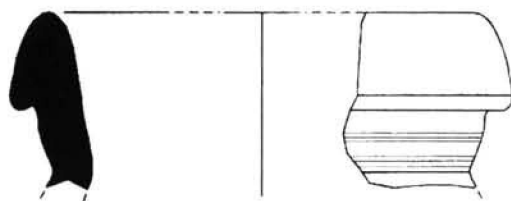

E0042-03-68

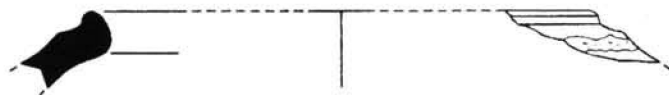

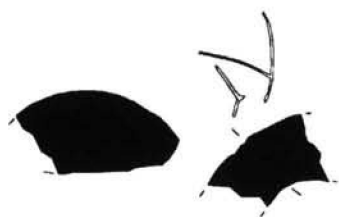
E-0042-03-01

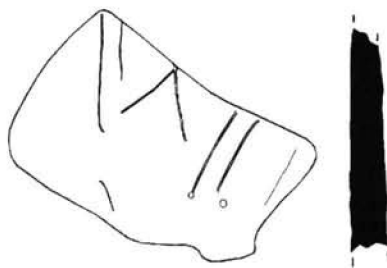
E0042-03-39

E0042-03-42

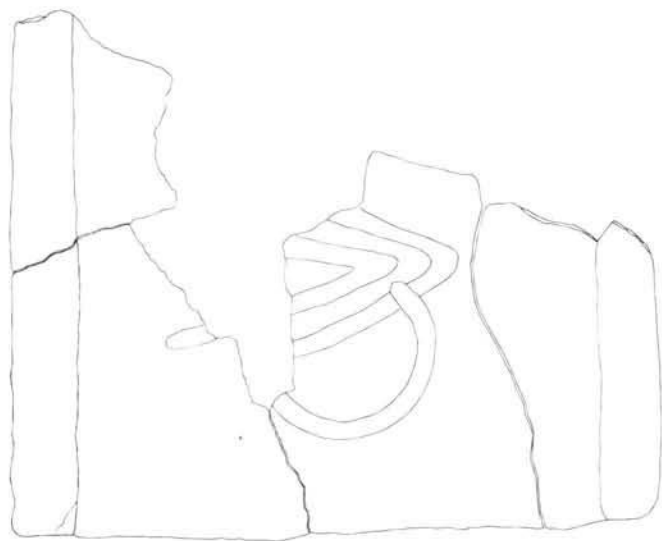

E0042-03-41

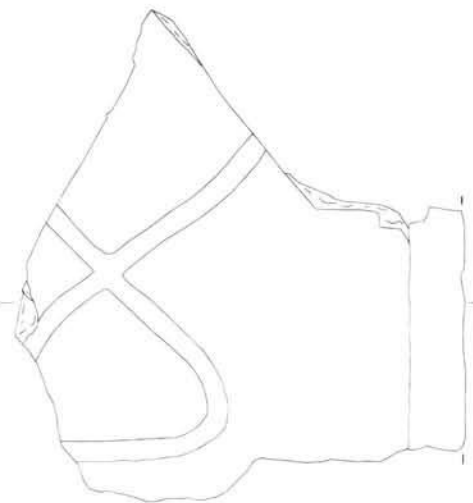

E0042-03-51

E0042-03-48

E0042-02-01

0 10 cm

LÁMINA 10

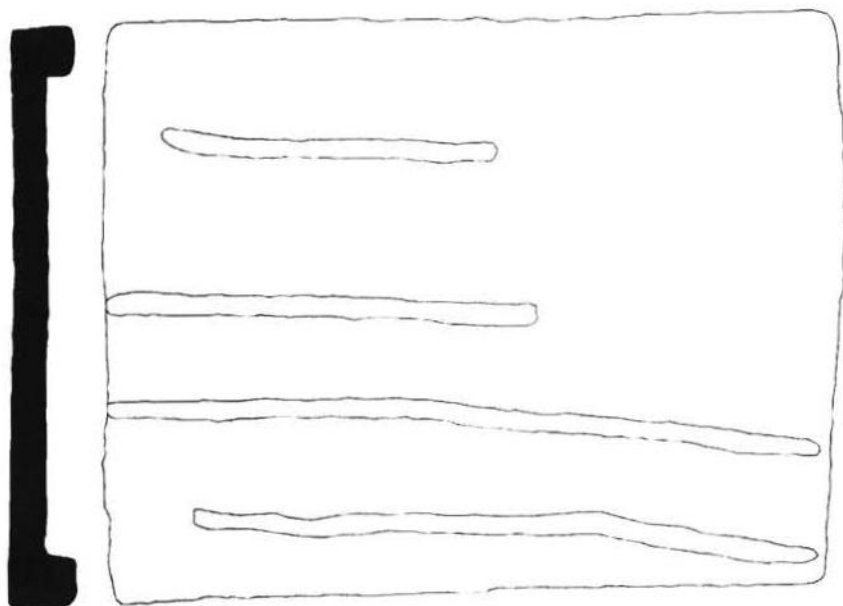
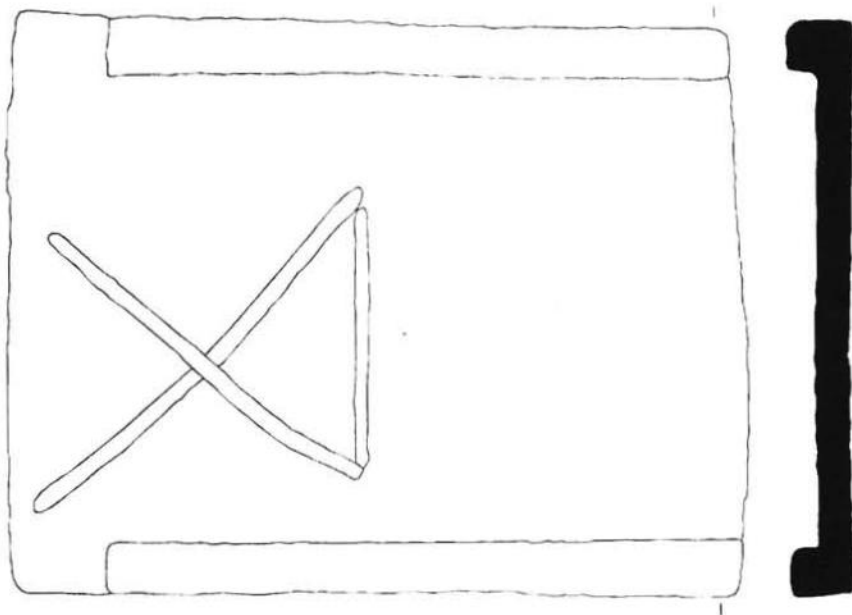

LÁMINA 11

E0042-02-48

Fotografia 1. Àmbit A: Enderroc de *tegulae* (UE 48) i mur 49.

Fotografia 2. Cubeta A.

Fotografia 3. Cubeta B

Fotografia 4. Cubeta C